Регулювання поводження з небезпечними відходами в Європейському Союзі: Фокус на відпрацьованих оливах

Анотація

Цей звіт надає всебічний аналіз регулювання небезпечних відходів, зокрема відпрацьованих олив, у країнах Європейського Союзу. Директива ЄС про відходи (WFD) встановлює основоположні принципи, включно з принципом "забруднювач платить" та ієрархією відходів, яка надає пріоритет запобіганню утворенню відходів та регенерації відпрацьованих олив. Проте практична імплементація, особливо щодо фінансових зобов'язань та механізмів збору, значною мірою децентралізована до окремих держав-членів через схеми розширеної відповідальності виробника (РВВ). Виробники, імпортери та продавці олив, як правило, несуть відповідальність за фінансування збору та обробки відпрацьованих олив. Це зазвичай досягається шляхом сплати екологічних внесків, продуктових зборів або ліцензійних зборів призначеним Організаціям розширеної відповідальності виробника (ОРВВ) або, в деяких випадках, безпосередньо державним фондам. Конкретні суми, методи розрахунку та умови цих платежів значно різняться залежно від країни, на що впливають такі фактори, як обсяг і тип оливи, а також, дедалі частіше, стимули екомодуляції. Хоча ЄС прагне до гармонізації, різноманітні національні підходи вимагають стратегії дотримання законодавства для бізнесу, що працює по всьому Союзу. Недотримання тягне за собою значні фінансові та юридичні наслідки.

Ключові висновки:

- ЄС встановлює загальні принципи, але національне законодавство визначає конкретну імплементацію РВВ для відпрацьованих олив.
- Виробники несуть фінансову відповідальність, часто через ОРВВ, причому збори варіюються залежно від країни та обсягу продукції.
- Відпрацьовані оливи суворо регулюються як небезпечні відходи, вимагаючи роздільного збору та пріоритету регенерації.
- Екомодуляція є новою тенденцією, що стимулює розробку екологічно чистих продуктів.
- Дотримання вимог вимагає детального знання як директив ЄС, так і конкретних національних правил, включно з обов'язковою реєстрацією та звітністю.

I. Основоположна рамкова програма ЄС для небезпечних відходів та відпрацьованих олив

Цей розділ закладає основу, окреслюючи загальні правові принципи та конкретні положення, що регулюють поводження з відходами, і, зокрема, з відпрацьованими

оливами в межах Європейського Союзу.

A. Директива ЄС про відходи (WFD): Принципи та цілі

Директива ЄС 2008/98/ЕС про відходи (WFD) є наріжним каменем законодавства про поводження з відходами в Європейському Союзі. Її головна мета полягає в захисті довкілля та здоров'я людини шляхом запобігання або зменшення утворення відходів, пом'якшення несприятливих наслідків утворення та поводження з відходами, а також зменшення загального впливу використання ресурсів при одночасному підвищенні ефективності. WFD встановлює фундаментальну основу, якої повинні дотримуватися держави-члени.
Основним принципом WFD є п'ятиступенева "ієрархія відходів", яка визначає пріоритетний порядок поводження з відходами: запобігання, потім підготовка до повторного використання, переробка, інша утилізація (наприклад, енергетична утилізація) і, нарешті, утилізація (захоронення є останнім засобом). Ця ієрархія є центральною для бачення ЄС "суспільства, що переробляє відходи". Крім того, WFD чітко запроваджує "принцип забруднювач платить" та концепцію "розширеної відповідальності виробника" (РВВ) як фундаментальні принципи поводження з відходами. Держави-члени зобов'язані створити інтегровану мережу установок для утилізації та відновлення відходів, а також розробити детальні плани поводження з відходами, які включають спеціальні заходи для небезпечних відходів.
Характер WFD як "рамкової" директиви означає, що вона встановлює широкі цілі та принципи, але залишає детальні операційні та фінансові механізми імплементації на розсуд окремих держав-членів. Це проявляється в тому, що Директива про відходи (як і Директива про упаковку та відходи упаковки) не деталізує, як саме має бути реалізована РВВ, що призводить до значних відмінностей у практиках, розподілі відповідальності та витрат між залученими сторонами. Отже, компанії, що працюють у кількох країнах ЄС, стикаються зі значними викликами щодо дотримання вимог. Вони не можуть покладатися на єдиний, гармонізований підхід до поводження з відходами, особливо щодо фінансових зобов'язань та систем збору. Натомість, їм доводиться орієнтуватися в складному та різноманітному наборі національних законів та систем, що вимагає стратегії дотримання вимог для кожної країни, що, у свою чергу, збільшує адміністративне навантаження та потребу в спеціалізованих місцевих знаннях.

B. Специфічні положення ЄС щодо відпрацьованих олив (наприклад, стаття 21 WFD)

Відпрацьовані оливи конкретно визначені в WFD як "будь-які мінеральні або синтетичні мастильні чи промислові оливи, які стали непридатними для використання за призначенням, наприклад, відпрацьовані оливи двигунів внутрішнього згоряння та коробки передач, мастильні оливи, оливи для турбін та гідравлічні оливи". Важливо, що ці відпрацьовані оливи класифікуються як небезпечні відходи через їхні небезпечні властивості та значний вплив на довкілля; наприклад, один літр відпрацьованої оливи може забруднити мільйон літрів води.
З огляду на їх небезпечний характер, WFD вимагає суворих заходів для їхнього поводження. Стаття 21 WFD конкретно вимагає від держав-членів забезпечити роздільний збір відпрацьованих олив, якщо роздільний збір не є технічно можливим. Цей роздільний

збір має вирішальне значення для запобігання змішуванню з іншими потоками відходів або навіть різними типами олив, що перешкоджало б їхній належній обробці та регенерації. Крім того, директива чітко надає пріоритет регенерації (повторній переробці) відпрацьованих олив над їхнім спалюванням для отримання енергії або остаточної утилізації. Цей пріоритет регенерації був ключовою поправкою, внесеною до колишньої Директиви про відпрацьовані оливи (75/439/ЕС) ще в 1987 році.
Попри чіткий та давній пріоритет WFD щодо регенерації відпрацьованих олив, існують постійні проблеми з її недостатньою імплементацією в державах-членах та конкуренцією за енергетичну утилізацію (переробку на паливо та спалювання) відпрацьованих олив. Ці фактори перешкоджають подальшій повторній переробці відпрацьованих олив по всій Європі. Це свідчить про значний розрив між політичним наміром ЄС та фактичними результатами на місцях. Хоча правова база однозначно віддає перевагу регенерації, економічні реалії та національні відмінності в імплементації (наприклад, прибутковість спалювання відпрацьованої оливи для енергії порівняно з витратами та технічними складнощами повторної переробки) можуть підірвати цю мету. Це вказує на те, що цілі ЄС щодо циркулярної економіки для відпрацьованих олив не досягаються автоматично лише директивою; вони вимагають сильніших механізмів примусу, цілеспрямованих стимулів або антистимулів на національному рівні, щоб справді змінити практику в бік регенерації.
Класифікація відпрацьованих олив як "небезпечних відходів" є не просто бюрократичною позначкою; вона запускає всеосяжний набір суворих зобов'язань для всіх учасників ланцюга створення вартості відпрацьованих олив, від початкових виробників та продавців до збирачів, перевізників та кінцевих установок з обробки. Це призводить до вищих витрат на дотримання вимог, складніших операційних процедур та значно більшої юридичної відповідальності порівняно з потоками безпечних відходів. Це підкреслює абсолютну необхідність точного ведення обліку, суворого дотримання правил роздільного збору та ретельного поводження для запобігання забрудненню довкілля та уникнення суворих штрафів.

Таблиця 1: Ключові директиви ЄС та їхнє значення для відпрацьованих олив

Директива/Регламент (Назва/Номер)	Рік прийняття/набрання чинності	Основна увага	Специфічне значення для відпрацьованих олив
Директива про відходи (2008/98/ЕС)	2008	Загальні принципи поводження з відходами, ієрархія відходів, принцип "забруднювач платить", РВВ	Класифікація як небезпечні відходи, обов'язковий роздільний збір (Стаття 21), пріоритет регенерації, РВВ
Директива (ЄС) 2018/851	2018	Посилення запобігання утворенню відходів, циркулярна економіка, РВВ	Посилення РВВ, управління відходами, що містять критичну сировину
Регламент про батареї (ЄС) 2023/1542	2023	Специфічне регулювання відходів батарей	Адаптація правил поводження з відходами WFD до батарей, підкреслення ефективних систем

Директива/Регламент (Назва/Номер)	Рік прийняття/набрання чинності	Основна увага	Специфічне значення для відпрацьованих олив
			збору
Колишня Директива про відпрацьовані оливи (75/439/ЕС)	1975	Утилізація відпрацьованих олив	Вимагала збору та утилізації без шкоди для людини та довкілля, пріоритет регенерації з 1987 року

C. Еволюція законодавства ЄС про відпрацьовані оливи

Регуляторне середовище для відходів постійно розвивається в межах ЄС. Перша Рамкова директива про відходи датується 1975 роком, зазнавши суттєвих поправок у 1991 та 2006 роках, що призвело до поточної Директиви 2008/98/ЕС. Нещодавно Директива (ЄС) 2018/851 запровадила значні зміни, спрямовані на посилення запобігання утворенню відходів та циркулярної економіки, зокрема шляхом розширення та посилення схем розширеної відповідальності виробника (РВВ). Регламент про батареї 2023 року є подальшим прикладом цієї тенденції, спираючись на правила поводження з відходами WFD, але адаптуючи їх до специфічних характеристик відпрацьованих батарей.
Комплексний огляд імплементації законодавства ЄС про відходи, включно з відпрацьованими оливами, був опублікований у 2018 році , що свідчить про постійну оцінку та вдосконалення політики. Крім того, ЄС мав термін до 31 грудня 2022 року для подання законодавчої пропозиції щодо заходів з обробки відпрацьованих олив , що свідчить про постійну законодавчу увагу до цього конкретного потоку небезпечних відходів.
Цей динамічний регуляторний ландшафт означає, що компанії не можуть дозволити собі статичний підхід до дотримання вимог. Існує чітка траєкторія до більш суворих вимог, вищих цілей переробки та утилізації, а також ширшого застосування принципів відповідальності виробника. Компанії повинні передбачати та адаптуватися до цих мінливих вимог, що може вимагати постійних інвестицій в екодизайн, покращення інфраструктури збору та переробки, а також складних систем звітності, щоб залишатися конкурентоспроможними та відповідати законодавству.

II. Розширена відповідальність виробника (РВВ) як основний механізм

Цей розділ заглиблюється в концепцію розширеної відповідальності виробника (РВВ), яка є основним інструментом політики, за допомогою якого цілі ЄС щодо поводження з відходами, зокрема для відпрацьованих олив, перетворюються на практичні зобов'язання для бізнесу.

A. Визначення та застосування РВВ у поводженні з відходами ЄС

Розширена відповідальність виробника (РВВ) є інструментом екологічної політики, який докорінно змінює традиційний підхід до поводження з відходами. Вона покладає на виробників відповідальність за весь життєвий цикл їхньої продукції, поширюючи їхню

відповідальність за межі розробки та виробництва на повернення продукції, переробку та остаточну утилізацію. Основна мета РВВ полягає в перекладанні фінансового та/або операційного тягаря поводження з відходами, частково або повністю, з місцевих органів влади та платників податків на самих виробників. Цей механізм розроблений для допомоги державам-членам у досягненні національних або ЄС-цілей щодо переробки та утилізації. Концепція РВВ не є новою; вона виникла в законодавстві ЄС, зокрема в Директиві про упаковку та відходи упаковки (PPWD), і з тих пір була інтегрована в ширшу Рамкову директиву про відходи.
Хоча РВВ є потужною концептуальною основою для зв'язку відповідальності виробника з впливом життєвого циклу продукції, її поточна реалізація часто не відповідає справжньому стимулюванню радикального екодизайну на початкових етапах та всеосяжної циркулярності. Фінансові внески, хоча й значні, можуть бути недостатньо високими або структурованими, щоб викликати фундаментальні зміни в розробці продукції. Це може призвести до системи, яка ефективніше управляє відходами, але не обов'язково запобігає їхньому утворенню або максимізує повторне використання. Це вказує на майбутню тенденцію до більш суворої екомодуляції та потенційно вищих зборів, спрямованих на справжнє досягнення результатів циркулярної економіки та інтерналізацію більшої частки зовнішніх екологічних витрат.

B. Обсяг відповідальності виробника за відпрацьовані оливи (фінансова та операційна)

У рамках РВВ відповідальність за відпрацьовані оливи повністю покладається на виробників. Це означає, що вони несуть відповідальність за весь життєвий цикл продукту, включаючи його повернення, переробку та остаточну екологічно безпечну утилізацію. Для відпрацьованих олив це означає конкретні операційні вимоги: виробники повинні забезпечити роздільний збір цих небезпечних матеріалів та їхню обробку з пріоритетом регенерації (повторної переробки) над іншими методами утилізації чи захоронення. Основним принципом є принцип "забруднювач платить", який вимагає, щоб ті, хто відповідає за забруднення довкілля, несли пов'язані з цим витрати. Це ефективно інтерналізує екологічні витрати на запобігання утворенню відходів та їхнє поводження в бюджети виробників або дистриб'юторів.
Фінансовий тягар управління відпрацьованими оливами однозначно перекладається з державних органів на виробників, які випускають ці продукти на ринок. Ця фінансова відповідальність має слугувати потужним стимулом для покращення екологічних показників, заохочуючи виробників інвестувати в більш сталі практики протягом усього життєвого циклу їхньої продукції. Однак ефективність цього принципу на практиці залежить від рівня встановлених зборів та конкретних стимулів, що надаються для екодизайну та циркулярності.

C. Роль Організацій розширеної відповідальності виробника (ОРВВ) та національних органів влади

Реалізація схем РВВ по всьому ЄС переважно здійснюється через Організації розширеної відповідальності виробника (ОРВВ). Ці суб'єкти, як правило, створюються самими виробниками та дистриб'юторами, часто як приватні, некомерційні, затверджені державою компанії, з мандатом на збір платежів РВВ та досягнення цілей управління відходами,

встановлених урядами. Національні уряди часто делегують свої юридичні зобов'язання щодо досягнення цілей утилізації та переробки цим ОРВВ. ОРВВ часто відіграють вирішальну адміністративну роль, наприклад, отримуючи необхідні реєстраційні номери (наприклад, UIN у Франції) від імені виробників.
Структура ландшафту ОРВВ значно варіюється між державами-членами. Деякі країни працюють з єдиною, монопольною ОРВВ, тоді як інші сприяють конкуренції між кількома ОРВВ. Також спостерігається "тривожна тенденція", коли держави-члени дедалі частіше прагнуть посилити контроль над системами РВВ, іноді наполягаючи на моделі РВВ, керованій державою. Ця тенденція, на думку деяких галузевих асоціацій, потенційно може підірвати прозорість та гармонізацію в рамках схем РВВ.
Обрана модель управління РВВ (чи то державна, єдина ОРВВ, чи конкурентні ОРВВ) має глибокий вплив на динаміку ринку, структуру витрат та адміністративні процеси для бізнесу. Конкурентні ринки ОРВВ можуть пропонувати більш гнучкі послуги та потенційно нижчі збори завдяки ринковим силам, тоді як єдині ОРВВ або державні фонди можуть забезпечити більшу гармонізацію та централізований нагляд, але потенційно меншу гнучкість або інновації. Компанії повинні ретельно розуміти конкретну структуру ринку в кожній країні, де вони працюють, щоб ефективно обрати правильного партнера з дотримання вимог або безпосередньо управляти своїми зобов'язаннями, оскільки цей вибір значно впливає як на фінансові витрати, так і на операційну складність.

III. Фінансові зобов'язання: Хто платить, кому та за яких умов?

Цей розділ надає детальний опис фінансових зобов'язань, пов'язаних з поводженням з відпрацьованими оливами в рамках схем РВВ, визначаючи зобов'язані сторони, механізми оплати, суб'єкти збору та фактори, що впливають на розмір зборів.

A. Визначення зобов'язаних сторін (виробників, імпортерів, продавців)

У рамках розширеної відповідальності виробника (РВВ) визначення "виробника" є широким і охоплює не лише виробників, а й імпортерів та продавців, які випускають продукцію на ринок. Ці сторони несуть відповідальність за весь життєвий цикл своєї продукції, включаючи її утилізацію. Наприклад, продавці електронної комерції прямо зобов'язані реєструватися, фінансувати збір, переробку та відновлення відходів, а також звітувати про обсяги продукції, яку вони продають.
Конкретні національні імплементації додатково уточнюють ці зобов'язання:

- **Франція:** Будь-яка юридична особа, яка виробляє або імпортує продукцію, що регулюється РВВ, або продає продукцію під власним брендом у Франції, є зобов'язаною.
- **Польща:** Компанії, які випускають на польський ринок такі продукти, як упаковка, електронні пристрої або батареї, зобов'язані дотримуватися РВВ. Важливо, що іноземні компанії без фізичного представництва в Польщі зобов'язані призначити уповноваженого представника для виконання своїх юридичних зобов'язань. Продавці мастильних олив конкретно визначені як зобов'язані сторони для сплати щорічних зборів.

- **Німеччина:** Виробники, імпортери та роздрібні торговці несуть відповідальність за екологічний вплив своєї продукції протягом усього її життєвого циклу. Продавці мастильних олив, які не можуть створити власні пункти збору відпрацьованих олив, повинні організувати збір через третіх осіб за власний рахунок.

Широке визначення "виробника", яке послідовно включає "імпортерів" та "продавців" поряд з "виробниками" , значно розширює сферу відповідальності виробника в рамках РВВ. Пряма згадка "продавців електронної комерції" та вимога до іноземних компаній без місцевого представництва призначати "уповноваженого представника" в Польщі демонструють чіткий намір охопити всі суб'єкти, які вводять продукцію на ринок, незалежно від їхньої фізичної присутності. Це розширене визначення означає, що широкий спектр підприємств, а не лише традиційні виробничі гіганти, несуть значні зобов'язання РВВ. Зокрема, підприємства електронної комерції стикаються зі складними транскордонними проблемами дотримання вимог, оскільки вони часто вважаються "виробниками" на кожному ринку ЄС, куди вони продають. Необхідність призначення уповноважених представників у деяких країнах додає ще один рівень витрат, адміністративної складності та юридичної відповідальності для віддалених продавців.

B. Механізми оплати: Екологічні внески, продуктові збори та ліцензування

Виробники виконують свої фінансові зобов'язання РВВ головним чином шляхом сплати зборів, що базуються на кількості продукції, яку вони випускають на ринок. Ці збори, як правило, призначені для покриття подальших витрат на поводження з відходами, включаючи збір, транспортування, сортування та переробку/обробку. Конкретна термінологія та структура цих платежів різняться залежно від держави-члена:

- **Франція:** Виробники сплачують "екологічний внесок" при приєднанні до затвердженої еко-організації, такої як Cyclevia, яка є спеціалізованою ОРВВ для відпрацьованих олив. Цей екологічний внесок потім перерозподіляється зацікавленим сторонам у галузі, які збирають та обробляють відходи. Розмір цього внеску є змінним, залежно від категорії продукції та заявленого обсягу продажів. Для відпрацьованих олив екологічний внесок становив 89 євро за тонну станом на 1 квітня 2022 року і, що важливо, зменшився до 67 євро за тонну з 1 січня 2025 року. Цей внесок підлягає екомодуляції, що означає, що він може бути скоригований з урахуванням факторів, що сприяють екологічно чистим продуктам.
- **Німеччина:** Для упаковки компанії розраховують та сплачують "ліцензійний збір" на основі обсягу та типу пакувального матеріалу, який вони продають. Хоча Німецький регламент про відпрацьовані оливи (Altölverordnung) передбачає витрати для продавців на забезпечення доступності пунктів збору , він прямо зазначає, що споживач несе відповідальність за оплату витрат, пов'язаних з поверненням відпрацьованої оливи виробнику. Платежі РВВ за упаковку в Німеччині можуть значно варіюватися, від 40 євро до 2000 євро, причому загальний збір становить близько 200 євро за категорію.
- **Польща:** Польща застосовує "продуктовий збір" (також згадуваний як збір за упаковку або продуктовий збір), який сплачується підприємцями, які *не досягають* мінімально встановлених законом рівнів відновлення та переробки упаковки або продукції, що випускається на ринок. Для мастильних олив та препаратів ставка продуктового збору становить 2,10 злотих за кілограм. Крім того, компанії повинні

сплачувати щорічні "збори BDO" за реєстрацію та функціонування в реєстрі BDO (Baza Danych Odpadowych). Ці збори є фіксованими: 200 злотих для мікропідприємств та 800 злотих для інших підприємств, з планованим підвищенням на 2025 рік. Продуктовий збір сплачується до 15 березня щорічно за попередній рік, тоді як щорічний збір BDO сплачується до 28 лютого.

Ці збори є не просто статичним податком; вони є динамічними інструментами політики, призначеними для впливу на поведінку виробників. Компанії, які активно інвестують у більш придатну для переробки продукцію, використовують перероблений вміст або ефективно беруть участь у схемах збору та регенерації, можуть безпосередньо отримати вигоду від зменшення фінансового тягаря. Це перетворює сталість з чистого центру витрат на потенційну конкурентну перевагу, заохочуючи стратегічну оптимізацію дизайну продукції та партнерства з управління відходами для мінімізації загальних витрат на дотримання вимог.

Таблиця 2: Приклади ставок екологічного внеску/продуктового збору за відпрацьовані оливи

Країна	Тип продукту/відходу	Тип збору	Ставка	Дата набрання чинності	Примітки
Франція	Мінеральні або синтетичні мастильні та промислові оливи	Екологічний внесок	89 євро/тонна	01.04.2022	Підлягає екомодуляції
Франція	Мінеральні або синтетичні мастильні та промислові оливи	Екологічний внесок	67 євро/тонна	01.01.2025	Підлягає екомодуляції
Польща	Мастильні оливи та препарати	Продуктовий збір	2,10 злотих/кг	Постійно	Сплачується, якщо не досягнуті статутні цілі з відновлення/переробки
Польща	Загальний збір BDO (для всіх категорій, включаючи мастильні оливи)	Річний збір BDO	200 злотих (мікропідприємства)	До 28.02 щорічно	Збільшення на 2025 рік
Польща	Загальний збір BDO (для всіх категорій, включаючи мастильні оливи)	Річний збір BDO	800 злотих (інші підприємства)	До 28.02 щорічно	Збільшення на 2025 рік

C. Суб'єкти збору: Державні установи проти

комерційних/некомерційних ОРВВ

Збір та поводження з відпрацьованими оливами в рамках схем РВВ здійснюються різними суб'єктами, що відображає різноманітні моделі управління в ЄС. Схеми РВВ найчастіше керуються Організаціями розширеної відповідальності виробника (ОРВВ), які, як правило, є приватними, некомерційними організаціями, затвердженими державою.

- **Франція:** Для мастильних та промислових олив Cyclevia слугує унікальною, затвердженою державою, некомерційною еко-організацією (ОРВВ). Виробники реєструються в цій ОРВВ, і Cyclevia відповідає за виконання їхніх зобов'язань щодо збору та обробки відпрацьованих олив.
- **Німеччина:** Хоча Німецький регламент про відпрацьовані оливи (Altölverordnung) покладає відповідальність на продавців щодо забезпечення пунктів збору , ширший ландшафт РВВ для інших потоків відходів, таких як упаковка, включає конкуруючі ОРВВ (дуальні системи), наприклад Recycling Dual. Місцеві органи влади в Ірландії (як приклад національної імплементації) відповідають за планування, організацію та нагляд за операціями зі збору та утилізації відпрацьованих олив.
- **Польща:** Реєстр BDO (Baza Danych Odpadowych), центральний публічний реєстр даних про поводження з відходами, управляється державними органами (Маршалківським управлінням воєводства). Однак компанії також реєструються в польських "системах повернення", які є ОРВВ, що допомагають виконувати їхні зобов'язання.

Як зазначалося раніше, вибір моделі управління (наприклад, централізований державний контроль, єдина монополістична ОРВВ або конкурентний ринок ОРВВ) значно впливає на операційне середовище, структуру витрат та адміністративні процеси для бізнесу. Конкурентні ринки ОРВВ можуть пропонувати більш гнучкі послуги та потенційно нижчі збори завдяки ринковим силам, тоді як єдині ОРВВ або державні фонди можуть забезпечити більшу гармонізацію та централізований нагляд, але потенційно меншу гнучкість або інновації. Компанії повинні ретельно розуміти конкретну структуру ринку в кожній країні, щоб обрати найбільш відповідного партнера з дотримання вимог або безпосередньо управляти своїми зобов'язаннями, оскільки цей вибір безпосередньо впливає як на фінансові витрати, так і на операційну складність.

D. Фактори, що впливають на розмір зборів (наприклад, обсяг, матеріал, екомодуляція)

Фінансові внески, що вимагаються в рамках схем РВВ, не є статичними; на них впливають кілька ключових факторів, розроблених для узгодження з екологічними цілями та операційними реаліями:

- **Кількість/Обсяг:** Основним визначальним фактором зборів РВВ є кількість або обсяг продукції (наприклад, олив), випущеної на ринок зобов'язаною стороною. Наприклад, у Франції екологічний внесок варіюється залежно від обсягу продажів , а в Німеччині витрати на ліцензію на упаковку залежать від обсягів матеріалів. У Польщі ставка продуктового збору розраховується за кілограм мастильних олив (2,10 злотих/кг).
- **Тип продукту/матеріалу:** Збори часто розрізняються залежно від типу продукту або складу матеріалу, відображаючи різні витрати на збір, сортування та обробку. Ставки продуктового збору в Польщі значно різняться залежно від типу пакувального

матеріалу (пластик, алюміній, скло тощо), а також конкретно застосовуються до мастильних олив.

- **Законодавчі рівні відновлення/переробки:** У таких системах, як польська, "продуктовий збір" стягується *лише* у випадку, якщо підприємці не досягають конкретних законодавчих рівнів відновлення та переробки продукції, яку вони випускають на ринок. Це створює прямий фінансовий стимул для досягнення екологічних цілей.
- **Екомодуляція:** Це дедалі важливіший фактор. Екомодуляція передбачає коригування зборів PBB для відображення екологічних показників продукції. Вона стала обов'язковою згідно з новими правилами ЄС для підвищення можливості переробки. Мета полягає в стимулюванні змін у дизайні продукції на початкових етапах шляхом зменшення зборів для продукції, розробленої для циркулярності. Наприклад, продукція з мінімальним відсотком переробленого вмісту, високим індексом ремонтопридатності або зменшеною вагою матеріалу може отримати вигоду від знижених зборів. Французька Cyclevia прямо планує модулювати свій екологічний внесок на основі кількості повторно перероблених олив, що використовуються компаніями-учасниками , а зменшення екологічного внеску у Франції на 2025 рік може відображати позитивні результати таких стимулів.

Перехід від простого збору, заснованого на обсязі, до обов'язкової екомодуляції свідчить про стратегічну еволюцію в політиці PBB. Екомодуляція розроблена для стимулювання "змін у дизайні на початкових етапах" та зменшення зборів для "продукції або упаковки, розроблених для циркулярної економіки". Активний план французької Cyclevia щодо модуляції зборів на основі використання повторно перероблених олив та спостережуване зменшення їхнього екологічного внеску є конкретними прикладами цього механізму в дії. Екомодуляція швидко стає критичним фактором у структурі витрат виробників та конкурентних стратегіях у межах ЄС. Компанії, які активно інвестують у принципи екодизайну — такі як розробка для ремонтопридатності, використання переробленого вмісту або мінімізація використання матеріалів — не тільки сприятимуть ширшим екологічним цілям, але й отримають прямі фінансові вигоди за рахунок зменшення зборів PBB. Це створює переконливий бізнес-кейс для інтеграції сталості в основні рішення щодо розробки продукції та ланцюга постачання, перетворюючи дотримання екологічних вимог на стратегічну перевагу.

E. Штрафи та наслідки за недотримання вимог

Недотримання вимог PBB та законів про поводження з відходами в ЄС тягне за собою значні штрафні санкції, що підкреслює високі ризики для бізнесу. Ці наслідки можуть варіюватися від значних фінансових штрафів до операційних обмежень та юридичних наслідків.

- **Польща:** Недотримання вимог PBB може призвести до суворих штрафів, включаючи штрафи від 15 000 до 500 000 злотих (приблизно від 3 500 до 115 000 євро). Крім грошових штрафів, можуть бути накладені заборони на продаж та інші юридичні заходи, що значно впливають на ділову активність. Зокрема, несвоєчасне подання звітів та несплата продуктових зборів може призвести до фінансових штрафів до 1 000 000 злотих. Адміністративні штрафи за різні правопорушення у сфері поводження з відходами, включаючи збір або транспортування відпрацьованих олив без дозволу або їх скидання у воду чи ґрунт, можуть становити від 1 000 до 1 000 000 злотих. Крім того, несплата щорічного збору BDO вчасно може призвести до

виключення з реєстру та втрати ліцензії на ведення бізнесу, що фактично унеможливлює законну діяльність.
- **Німеччина:** Компанії стикаються з "великими штрафами" за нереєстрацію у відповідних агентствах та схемах відповідності для кожної категорії продукції в рамках РВВ. Для продавців на маркетплейсах недотримання вимог може призвести до призупинення облікового запису платформами, такими як Amazon.

Послідовне наголошення на суворих штрафах у різних країнах (Польща: ; Німеччина:) демонструє, що регуляторні органи дедалі серйозніше ставляться до дотримання вимог щодо поводження з відходами та РВВ. Штрафи не є тривіальними; вони призначені для значного стримування, варіюючись від суттєвих фінансових штрафів, які можуть вплинути на прибутковість, до операційних збоїв, таких як заборони на продаж або відкликання ліцензій, які можуть загрожувати безперервності бізнесу. Дотримання правил щодо відпрацьованих олив та схем РВВ є не просто бюрократичною формальністю; це критична бізнес-необхідність з високими фінансовими та репутаційними ризиками. Це вимагає впровадження надійних внутрішніх систем дотримання вимог, що потенційно включають спеціалізований персонал з дотримання вимог, спеціалізовані програмні рішення або залучення зовнішніх юридичних та екологічних консультантів. Проактивне та ретельне управління реєстрацією, звітністю та сплатою зборів є важливим для зменшення цих значних ризиків та забезпечення законної та безперебійної ділової діяльності в ЄС.

IV. Країно-специфічні імплементації: Приклади регулювання відпрацьованих олив

Цей розділ надає детальний порівняльний аналіз того, як рамкова програма ЄС з поводження з відпрацьованими оливами реалізується в трьох ключових державах-членах: Німеччині, Франції та Польщі, висвітлюючи їхні унікальні регуляторні документи, фінансові зобов'язання та системи збору.

A. Німеччина: Постанова про відпрацьовані оливи (Altölverordnung)

Німеччина має добре налагоджену та сувору нормативно-правову базу для відпрацьованих олив, яка головним чином регулюється Постановою про відпрацьовані оливи (Altölverordnung).

- **Регулюючі документи та ключові положення:**
  - **Німецька постанова про відпрацьовані оливи (Altölverordnung - AltölV)** є центральним законодавчим актом, що встановлює точні положення щодо утилізації відпрацьованих олив та класифікує оливи на чотири групи для цілей збору. Вона суворо забороняє змішування олив з різних категорій або змішування відпрацьованих олив з іншими видами відходів.
  - Основним принципом AltölV, що відображає статтю 3(1) Директиви ЄС про відпрацьовані оливи, є **пріоритет повторної переробки (регенерації)** відпрацьованих олив.
  - Винятки із заборон на змішування можливі лише в тому випадку, якщо окреме зберігання не є необхідним для належного повторного використання або переробки.

    - **Німецька постанова про перелік відходів (Abfallverzeichnis-Verordnung - AVV)** надає детальний реєстр для класифікації різних типів відходів, включаючи відпрацьовані оливи.
    - Загальний **Закон про управління відходами (Kreislaufwirtschaftsgesetz - KrWG)** слугує основним статутом Німеччини щодо утилізації відходів.
- **Фінансові зобов'язання: Хто платить, кому та типові витрати:**
    - Відповідно до AltölV, **продавці мастильних олив** зобов'язані забезпечити наявність пункту збору відпрацьованих олив для кінцевих споживачів. Це може бути їхній власний пункт збору або домовленості з третіми сторонами, і ці домовленості повинні бути за рахунок продавця.
    - Однак **споживач** прямо відповідає за оплату витрат, пов'язаних з поверненням відпрацьованої оливи виробнику або до пункту збору. AltölV не покладає зобов'язання на комерційного виробника оплачувати це зворотне транспортування.
    - Хоча конкретні цифри щодо зборів PBB за відпрацьовані оливи не надаються, для упаковки збори PBB у Німеччині можуть варіюватися від 40 до 2000 євро, причому загальний збір становить близько 200 євро за категорію, залежно від типу та обсягу упаковки.
- **Система збору та утилізації: Ролі виробників, збирачів та переробників:**
    - Відпрацьовані оливи повинні збиратися як небезпечні відходи та управлятися таким чином, щоб запобігти забрудненню ґрунтових вод та ґрунту.
    - Спеціалізовані експерти та компанії з відпрацьованих олив, такі як ALBA Group, пропонують комплексні послуги з правильної, безпечної та екологічно чистої утилізації всіх типів відпрацьованих олив, включаючи консультації щодо категоризації та збору.
    - Відпрацьовані оливи, придатні для повторної переробки (віднесені до "категорії збору 1"), повинні зберігатися окремо під час збору та транспортування для збереження їхньої якості для регенерації.
    - Відпрацьована олива, яку неможливо повторно переробити, може бути використана як паливо або повинна бути утилізована на спеціалізованих заводах з переробки небезпечних відходів.

Німецька модель розподілу відповідальності за відпрацьовані оливи є унікальною: AltölV чітко зазначає, що продавці мастильних олив повинні забезпечити пункти збору "за власний рахунок", що вказує на відповідальність виробника за створення інфраструктури збору. Однак, AltölV також прямо вказує, що "споживач оплачує витрати на повернення відпрацьованої оливи виробнику", і комерційний виробник не зобов'язаний покривати ці витрати на зворотне транспортування. Ця модель має на меті стимулювати як інвестиції виробників у доступні мережі збору, так і участь споживачів у належній утилізації, покладаючи прямі транспортні витрати на кінцевого користувача. Для бізнесу це означає врахування витрат, пов'язаних зі створенням або укладанням договорів на пункти збору, а також потенційне проведення кампаній з просвіти споживачів для заохочення відповідального повернення. Розуміння цього конкретного розподілу витрат є вирішальним для точного фінансового планування та дотримання вимог на німецькому ринку.

B. Франція: Спеціалізована система PBB для мастильних та промислових олив

Франція впровадила надійну та спеціалізовану систему розширеної відповідальності виробника (РВВ) саме для мастильних та промислових олив, що відображає її проактивний підхід до принципів циркулярної економіки.

- **Регулюючі документи (наприклад, Закон про циркулярну економіку, декрети):**
    - Новий закон, прийнятий у 2020 році, створив **спеціалізовану систему РВВ для відпрацьованих олив та мастильних матеріалів** у Франції.
    - Ширший **Французький закон про циркулярну економіку (Loi Agec) від 2020 року** також включає положення, що стосуються мінеральних олив в упаковці та друкованій продукції, з конкретними термінами поступової відмови та граничними значеннями. Хоча це відрізняється від відпрацьованих мастильних олив, це демонструє всебічний регуляторний тиск Франції на циркулярність.
    - **Декрет N°2020-1725** та **Декрет від 13 квітня 2022 року** додатково роз'яснюють заборону на мінеральні оливи в упаковці та друкованій продукції, пов'язуючи її з речовинами, що перешкоджають переробці або становлять ризик для здоров'я.
    - **Етикетка Triman**, що регулюється статтею L. 541-9-3 Кодексу про довкілля, використовується для інформування споживачів про можливість переробки та правила сортування.
- **Фінансові зобов'язання: Ставки екологічного внеску та структура платежів (наприклад, Cyclevia):**
    - Виробники виконують свої зобов'язання, сплачуючи фінансовий внесок, відомий як **"екологічний внесок"**, при приєднанні до Cyclevia, затвердженої еко-організації для відпрацьованих олив.
    - Цей екологічний внесок не є податком, а частиною вартості продукту, що фінансує запобігання утворенню відходів та управління ними. Потім він перерозподіляється як фінансова підтримка зацікавленим сторонам у галузі, які збирають та обробляють відходи.
    - Розмір екологічного внеску є змінним, визначається категорією продукції та заявленим обсягом продажів.
    - Для відпрацьованих олив екологічний внесок становив 89 євро за тонну станом на 1 квітня 2022 року. Примітно, що він **зменшився до 67 євро за тонну з 1 січня 2025 року**.
    - Цей внесок підлягає **екомодуляції**, що означає, що він може бути скоригований з урахуванням факторів, що сприяють екологічно чистим продуктам, таким як використання повторно перероблених олив.
- **Система збору та управління: Роль акредитованих ОРВВ:**
    - **Cyclevia** є унікальною, затвердженою державою, некомерційною еко-організацією, спеціально акредитованою для відпрацьованих олив у Франції на період 2022-2027 років. Вона об'єднує значну частину постачальників мастильних матеріалів у Франції.
    - Мандат Cyclevia полягає в управлінні відповідальністю виробників, зокрема щодо збору та обробки відпрацьованих олив. Її цілі включають покращення частки зібраних відпрацьованих олив, покращення збору від дрібних власників, забезпечення підтримки з боку затверджених збирачів, покращення відстежуваності збору неврахованих олив та просування роздільного збору чорних та легких олив. Організація також прагне збільшити частку зібраних відпрацьованих олив, які повторно переробляються в базові оливи, до 75% у 2023 році, 83% у 2025 році та 90% у 2027 році.

C. Польща: Продуктовий збір та реєстр BDO

Польща має власну систему регулювання відпрацьованих олив, яка включає продуктовий збір та централізований реєстр BDO.

- **Регулюючі документи та ключові положення:**
  - **Закон про відходи від 14 грудня 2012 року** є основним законодавчим актом, що визначає відходи та управління відходами в Польщі.
  - **Закон від 13 червня 2013 року про упаковку та поводження з відходами упаковки**, **Закон від 11 травня 2001 року про зобов'язання підприємців щодо поводження з певними відходами та продуктовий збір** та **Закон від 24 квітня 2009 року про батареї** встановлюють положення щодо продуктового збору.
  - **Реєстр BDO (Baza Danych Odpadowych)** є центральним публічним реєстром, що дозволяє органам влади та іншим суб'єктам перевіряти реєстрацію та дотримання вимог компаніями. Він є обов'язковим для компаній, які імпортують продукцію в упаковці, шини, мастильні матеріали, транспортні засоби, батареї або акумулятори, а також електричні чи електронні пристрої.
- **Фінансові зобов'язання: Розмір зборів BDO та продуктового збору, терміни оплати:**
  - **Збори BDO:** Це щорічні фіксовані збори за реєстрацію та функціонування в реєстрі BDO. Для мікропідприємств вони становлять 200 злотих, для інших підприємств – 800 злотих. Ці збори сплачуються до 28 лютого кожного року до Маршалківського управління відповідного воєводства.
  - **Продуктовий збір:** Це екологічний збір, який сплачується підприємцями, які *не досягли* мінімальних встановлених законом рівнів відновлення та переробки упаковки або продукції, випущеної на ринок. Для мастильних олив та препаратів ставка продуктового збору становить 2,10 злотих за кілограм. Продуктовий збір сплачується до 15 березня кожного року за попередній рік.
- **Система збору та управління: Роль державних органів, ОРВВ та уповноважених представників:**
  - Маршалківське управління воєводства відповідає за збір зборів BDO та контроль за дотриманням вимог.
  - Компанії, які розміщують продукцію на польському ринку, зобов'язані реєструватися в національному агентстві з охорони навколишнього середовища, подавати регулярні звіти та сплачувати збори за збір та переробку.
  - Іноземні компанії без філії в Польщі, які продають електроніку кінцевим споживачам, зобов'язані призначити **уповноваженого представника** в Польщі, який візьме на себе їхні юридичні зобов'язання.
  - Польські органи влади посилюють контроль та штрафи за порушення правил BDO. Адміністративні штрафи за недотримання можуть становити від 1 000 до 1 000 000 злотих.

Висновки

Регулювання поводження з небезпечними відходами, особливо відпрацьованими оливами,

в Європейському Союзі є багатошаровим та динамічним. Воно ґрунтується на основоположних принципах, встановлених Директивою ЄС про відходи, таких як ієрархія відходів, принцип "забруднювач платить" та розширена відповідальність виробника (РВВ). Ці директиви надають пріоритет запобіганню утворенню відходів та регенерації відпрацьованих олив, визнаючи їх як небезпечні відходи, що вимагають суворого контролю та роздільного збору.
Однак, незважаючи на ці загальні рамки, імплементація РВВ значною мірою децентралізована до окремих держав-членів. Це призводить до значних відмінностей у національних законодавчих актах, механізмах збору, фінансових зобов'язаннях та структурах управління (наприклад, державні фонди проти конкуруючих ОРВВ). Виробники, імпортери та продавці олив несуть основну фінансову відповідальність, яка зазвичай реалізується через екологічні внески, продуктові збори або ліцензійні платежі, що сплачуються ОРВВ або державним органам. Розмір цих зборів залежить від обсягу та типу продукції, а також, дедалі частіше, від екомодуляції, яка стимулює екологічно чистий дизайн продукції.
Еволюція законодавства ЄС свідчить про постійний рух до посилення циркулярної економіки та відповідальності виробника. Ця динаміка вимагає від компаній постійної адаптації та інвестицій у стійкі практики. Зростаюча важливість екомодуляції перетворює дотримання екологічних вимог на стратегічну перевагу, оскільки компанії, які інвестують в екодизайн, можуть отримати вигоду від зниження зборів.
Враховуючи значні фінансові штрафи та операційні наслідки за недотримання вимог, для бізнесу, що працює в різних країнах ЄС, є критично важливим розробити країно-специфічні стратегії дотримання вимог. Це включає ретельне розуміння місцевих законів, систем збору та фінансових зобов'язань, а також, за необхідності, залучення уповноважених представників або спеціалізованих консультантів. Проактивне та ретельне управління зобов'язаннями щодо відходів є не просто юридичною вимогою, а необхідною умовою для безперебійної та успішної діяльності на європейському ринку.

Works cited

1. EU Waste Framework Directive – Policies - IEA, https://www.iea.org/policies/24849-eu-waste-framework-directive 2. Waste Framework Directive - European Commission - EU Environment, https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/waste-framework-directive_en 3. Waste framework directive - Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/Waste_framework_directive 4. Our Positions - EUROPEAN RE-REFINING INDUSTRY, https://www.geir-rerefining.org/our-positions/ 5. The Pros and Cons of EPR: Lessons from France, https://www.no-burn.org/wp-content/uploads/2023/10/EPR-Briefing-ENG-designed-FINAL.pdf 6. What is EPR? The Extended Producer Responsibility (EPR) in Europe - Staxxer, https://staxxer.com/what-is-epr-the-extended-producer-responsibility-epr-in-europe/ 7. Extended Producer Responsibility - EUROPEN, https://www.europen-packaging.eu/policy-area/extended-producer-responsibility/ 8. EUROPEAN COMMISSION Brussels, 26.10.2023 COM(2023) 670 final REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUN - EUR-Lex, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52023DC0670 9. Waste oil - European Commission - EU Environment, https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/waste-oil_en 10. BMUKN: Waste

oil – legislation, https://www.bmuv.de/en/topics/water-management/circular-economy-overview/overview-types-of-waste-and-waste-flows/waste-oil/waste-oil-legislation 11. explained: - europe's new laws for the separate collection of waste - European Environmental Bureau (EEB), https://eeb.org/wp-content/uploads/2020/03/Separate-collection-factsheet.pdf 12. Extended Producer Responsibility and Ecomodulation of Fees - Ecologic Institute, https://www.ecologic.eu/18226 13. Extended Producer Responsibility (1/2) - EU Waste Law, https://www.era-comm.eu/EU_waste_law/stand_alone/part_3/index.html 14. Designing Extended Producer Responsibility to deliver on EU's competitiveness and strategic autonomy agenda - Zero Waste Europe, https://zerowasteeurope.eu/2025/04/designing-extended-producer-responsibility-to-deliver-on-eus-competitiveness-and-strategic-autonomy-agenda/ 15. The producers' response to the new French requirements on waste oil management, https://www.lube-media.com/industry-news/producers-response-new-french-requirements-waste-oil-management/ 16. EUROPEN - Overview of Member States' EPR schemes - April 2025 (xlsx), https://www.europen-packaging.eu/wp-content/uploads/2025/03/EUROPEN-Overview-of-Member-States-EPR-schemes-April-2025.xlsx 17. Kaufland.fr – EPR guidelines for France, https://www.kauflandglobalmarketplace.com/en/seller-university/formal-framework/epr-guidelines/epr-kaufland-fr/ 18. How to comply with your EPR obligations in Poland - interzero.at, https://interzero.at/en/blog/epr-obligations-in-poland-what-companies-need-to-know/ 19. Environmental reporting obligations and fees | Rödl & Partner - Roedl, https://www.roedl.pl/en/good-to-know/good-to-know/law-and-tax-news/environmental-reporting-obligations-and-fees 20. Understanding EPR Germany - A Guide For Businesses - Taxually, https://www.taxually.com/blog/understanding-epr-germany---a-guide-for-businesses 21. ECO CONTRIBUTION 2025 | FUCHS LUBRIFIANT FRANCE S.A., https://www.fuchs.com/fr/en/company/news/eco-contribution/ 22. Cyclevia Boosts France's Used Oil Sector - Lubes'N'Greases, https://www.lubesngreases.com/lubereport-emea/5_16/cyclevia-boosts-frances-used-oil-sector/ 23. Calculate your EPR packaging licence fees for Germany - Recycling Dual, https://recycling-dual.de/calculator/?lang=en 24. Waste oil disposal - Östol Oldtimer Oils, https://www.oestol.com/waste-oil-disposal.html 25. Product levy 2024 - key information about the packaging levy - Platforma Odpadowa Interzero, https://platformaodpadowa.interzero.pl/en/product-levy-2024-key-information-on-product-levy/ 26. BDO Number Poland 2025: New Regulations, Fees & Obligations for Companies, https://deutsche-recycling.com/blog/bdo-number-poland-new-regulations-of-the-bdo-register-for-waste-management-and-disposal-in-2025/ 27. S.I. No. 399/1992 - The European Communities (Waste Oils) Regulations, 1992., https://www.irishstatutebook.ie/eli/1992/si/399/made/en/print 28. Administrative penalties related to waste management in Poland | Dudkowiak & Putyra, https://www.dudkowiak.com/blog/administrative-penalties-related-to-waste-management-in-poland/ 29. Dealing correctly with waste oil - ALBA, https://www.alba.info/en/business-areas/waste-management/trade-and-industry/waste-oil/ 30. Waste regulations - Umweltbundesamt, https://www.umweltbundesamt.de/en/topics/waste-resources/waste-management/waste-regulations 31. EuPIA - Information Note on French Order on Mineral Oils in Printing Inks, https://www.eupia.org/wp-content/uploads/2024/09/EuPIA-Information-Note-French-legal-texts-on-Mineral-Oils_202409_updatelinks.pdf 32. France Specifies Mineral Oil Requirements Under Anti-Waste and Circular Economy Law, https://research.hktdc.com/en/article/MTA4NzkxOTcwNg